

Βιοηθική: Η ανάγκη ανάπτυξής της και ο ορισμός της (Μαρία Ιωσηφίδου, Νοσηλεύτρια - Μάστερ Θεολογίας)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Οι σχέσεις ανάμεσα στους γιατρούς και τους ασθενείς αλλά και ολόκληρη η θεώρηση της υγείας δεν ήταν δυνατό να μείνουν ανεπηρέαστες από τα νεότερα βήματα της ιατρικής επιστήμης και τις νέες ανακαλύψεις που ανακοινώνονται συνεχώς. Η δημιουργία ενός ηθικού πλαισίου, το οποίο θα αντιμετωπίζει τα διλήμματα που υπάρχουν αυτή τη στιγμή καθώς και αυτά που θα δημιουργηθούν αναπόφευκτα στο μέλλον, έχει γίνει αναγκαία και επιτακτική, αν σκεφτεί κανείς τους πιθανούς επισημασμένους κινδύνους από τη χρήση της γενετικής τεχνολογίας. Η κλασσική ηθική της ιατρικής ήταν αδύνατο να βρει λύσεις απέναντι σε θέματα, όπως η γονιδιακή θεραπεία, η γονιδιακή παρέμβαση, η κλωνοποίηση, η εξωσωματική γονιμοποίηση, ο γενετικός έλεγχος και οι μεταμοσχεύσεις, αλλά και σε άλλα συναφή θέματα. Αυτά παράλληλα με την ευεργετική τους συμβολή στην ανθρώπινη ζωή φέρουν μαζί τους και κινδύνους, οι οποίοι δεν ήταν δυνατόν να προβλεφθούν από αυτή, γεγονός απόλυτα λογικό καθώς οι βάσεις της ηθικής βρίσκονται στην αρχαιότητα έχοντας ως εμπνευστή

της τον Ιπποκράτη. Η ιατρική ηθική που διατηρείται από την εποχή της αρχαιότητας περιορίζει το πεδίο εφαρμογής της στις ηθικές υποχρεώσεις των ιατρών απέναντι στους ασθενείς τους κατά την άσκηση του επαγγέλματός τους και στην σχέση τους με τους τελευταίους.

Έτσι, κίνδυνοι όπως για παράδειγμα η πιθανότητα διευκόλυνσης της ευγονικής αντίληψης (τα τελευταία χρόνια η ευγονική εμφανίζεται και πάλι στο επίκεντρο συζητήσεων και βιοηθικού προβληματισμού, όσοι αποδέχονται ευγονικές αντιλήψεις υποστηρίζουν τις επεμβάσεις στο ανθρώπινο γονιδίωμα με σκοπό τη “βελτίωση” του ανθρώπου και επιθυμούν να προσδώσουν στο ανθρώπινο γένος επιθυμητά χαρακτηριστικά μέσω της γονιδιακής παρέμβασης) και του ρατσισμού, η μη τήρηση του ιατρικού απορρήτου, η επικίνδυνη αλλοίωση των ισορροπιών που διέπουν τη σημερινή μορφή ζωής και την κοινωνία, η διαταραχή των κοινωνικών σχέσεων, η επικράτηση οικονομικών συμφερόντων και, κυρίως, η «αλλοίωση» του ίδιου του ανθρώπου[176] ζητούσαν επιτακτικά τη θέσπιση κανόνων. Επιπλέον, η κοινοβουλευτική εξουσία, οι φορείς της κοινωνίας, το νομοθετικό σώμα και οι ιατρικές και νοσηλευτικές κοινότητες αναζητούσαν επίσημα ένα πλαίσιο, το οποίο θα αντιμετώπιζε τα ανακύπτοντα προβλήματα[177]. Η ανάγκη για την αντιμετώπιση αυτών των συνεπειών οδήγησε στη δημιουργία ενός νέου επιστημονικού πεδίου, το οποίο ονομάστηκε «βιοηθική» και έχει στόχο τη μελέτη των καινούριων εφαρμογών της βιολογίας και της ιατρικής και τη δημοσιοποίηση συμπερασμάτων σχετικά με το αν είναι ηθικά αποδεκτό και προς το ανθρώπινο

συμφέρον αυτό που είναι τεχνικά εφικτό[178]. Με απλά λόγια, εάν θέλαμε να δώσουμε έναν ορισμό για την επιστήμη της βιοηθικής, θα μπορούσαμε να πούμε ότι «Βιοηθική είναι ο κλάδος εκείνος της επιστήμης που ασχολείται με τα ηθικά προβλήματα που προέκυψαν από τις νέες ανακαλύψεις της Βιολογίας και τις εφαρμογές της Γενετικής Μηχανικής και συνίσταται στην προσπάθεια αποφυγής μη αντιστρεπτών καταστάσεων που σχετίζονται με τον χειρισμό του γενετικού υλικού»[179].

5.4 Αρχές

Από όσα αναπτύχθηκαν στις προηγούμενες παραγράφους, έχει γίνει φανερό η σπουδαιότητα της επιστήμης της ηθικής και της βιοηθικής γενικότερα. Η σπουδαιότητά της ως επιστημονικό αντικείμενο τονίζεται και από τις αρχές οι οποίες την διέπουν. Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, οι αρχές που αναφέρονται περισσότερο είναι[180]:

1. Η αυτονομία ή αυτοδιάθεση.

Η αυτονομία ορίζει ότι οι αποφάσεις, οι ενέργειες και οι σκέψεις ενός ατόμου θα πρέπει να είναι ελεύθερες και ανεξάρτητες χωρίς την ύπαρξη κανενός είδους εξαναγκασμού. Κατά συνέπεια, οποιαδήποτε επιλογή του σχετικά με τη ζωή του γενικότερα και την υγεία του ειδικότερα, οφείλει να είναι σεβαστή. Οι κανόνες που εμπεριέχονται στην έννοια του σεβασμού της αυτονομίας, είναι η διατύπωση της αλήθειας, ο σεβασμός της ατομικότητας και της ιδιαιτερότητας, η προστασία εμπιστευτικών πληροφοριών, η συγκατάθεση του ασθενή για οποιαδήποτε παρέμβαση και, εφόσον ζητηθεί, η παροχή βοήθειας στη λήψη σημαντικών αποφάσεων.

2. Η ωφέλεια ή αγαθοεργία

Η αρχή της αγαθοεργίας υποστηρίζει ότι ο άνθρωπος πρέπει να επιδιώκει πάντα την ωφέλεια του άλλου και παράλληλα να αποφεύγει τη βλάβη του.

3. Η αρχή της μη πρόκλησης βλάβης ή πόνου

Ο ιατρός έχει ύψιστη υποχρέωση την αποφυγή δημιουργίας βλάβης και πόνου στον ασθενή.

4. Η δικαιοσύνη

Η αρχή της δικαιοσύνης έχει τις πηγές της στον όρκο του Ιπποκράτη και ορίζει πως ο γιατρός υποχρεούται εκτός των άλλων να φροντίζει για την υγεία κάθε ανθρώπου ανεξαρτήτως της φυλής, της κοινωνικής του θέσης ή της οικονομικής κατάστασής του.

Σε αυτές τις τέσσερις πολλοί ειδικοί προσθέτουν και τις παρακάτω:

Η ισοτιμία

Κανένας άνθρωπος δεν έχει λιγότερα ή περισσότερα δικαιώματα από τους υπόλοιπους σε θέματα που αφορούν την ζωή του ή την υγεία του.

Η ειλικρίνεια

Ο γιατρός οφείλει να αντιμετωπίζει και να ενημερώνει τον ασθενή του με ειλικρίνεια, οποιοδήποτε κόστος κι αν απορρέει από αυτή την πρακτική.

Η εμπιστοσύνη [181]

Σε αυτό το σημείο, θα πρέπει να τονίσουμε, ότι η επιλογή της προτεραιότητας κάποιας από τις παραπάνω αρχές σε σχέση με κάποια άλλη εξαρτάται μόνο από το ίδιο το άτομο και το φιλοσοφικό του πλαίσιο, όταν αυτό αντιμετωπίζει ζητήματα σχετικά με την υγεία του και τη ζωή του γενικότερα. Πολλές φορές βέβαια, εξαιτίας των διαφορών που υπάρχουν ανάμεσα στις φιλοσοφικές απόψεις, δεν είναι σπάνιο δύο βασικές αρχές να συγκρούονται. Στην περίπτωση, για παράδειγμα, ενός ασθενή ο οποίος πάσχει από ένα βαρύ νόσημα, ο γιατρός μπορεί να προτείνει μια μορφή θεραπείας η οποία θα ωφελήσει τον ασθενή, ο οποίος όμως από την πλευρά του έχει κάθε δικαίωμα να την αρνηθεί. Με αυτό τον τρόπο η αρχή της ωφέλειας που προσπαθεί να τηρήσει ο γιατρός έρχεται σε άμεση σύγκρουση με την αρχή της αυτονομίας του ασθενή. Αξιοσημείωτο είναι πως στο παράδειγμα που αναφέρθηκε οι δύο αυτές αρχές που έρχονται σε σύγκρουση πηγάζουν από διαφορετικά ρεύματα. Η μεν αρχή της αυτονομίας έχει Καντιανή προέλευση, ενώ η δε αρχή της μη πρόκλησης βλάβης ή πόνου έχει ωφελιμιστική προέλευση. Αυτό δε σημαίνει πως δυο αρχές με ίδια προέλευση δεν θα συγκρουστούν ποτέ ή αντίθετα δύο διαφορετικής φιλοσοφίας αρχές θα έρθουν *de facto* σε σύγκρουση, τονίζει όμως την πολυπλοκότητα των θεμάτων που άπτονται της βιοηθικής[182].

Το συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι τελικά στα θέματα της βιοηθικής είναι πάρα πολύ δύσκολο να αποφανθεί κανείς σχετικά με το τι είναι σωστό ή λάθος, ηθικό ή ανήθικο καθώς η έννοια της ηθικής διαφοροποιείται από το χαρακτήρα και την προσωπικότητα του κάθε ανθρώπου, αλλά και από την κοινωνία στην οποία ζει. Δεν πρέπει να παραγνωρίζουμε ότι αυτά τα θέματα είναι πολύπλοκα και παρουσιάζουν πάρα πολλές εκφάνσεις (ιατρικές, ψυχολογικές, νομικές, φιλοσοφικές, θεολογικές, οικονομικές κ.α.). Είναι όμως σχεδόν σίγουρο ότι σε κάποια στιγμή της ζωής του ο οποιοσδήποτε άνθρωπος θα βρεθεί μπροστά σε ένα τουλάχιστον από τα παραπάνω ζητήματα και τότε θα αναγκαστεί να δώσει την δική του λύση[183]. Η ορθόδοξη θεολογία, όπως αυτή εκφράζεται μέσα από τις

γραφές και την ορθόδοξη παράδοση, έχει τη δυνατότητα να προσφέρει τη γνώση που θα αποτελέσει τη βάση για τη λήψη αποφάσεων που αφορούν τα ηθικά ζητήματα που προκύπτουν ανάμεσα στα άλλα και από την εφαρμογή της γενετικής μηχανικής.

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)

[176] Νικολάου, Μητροπολίτη Μεσογαίας και Λαυρεωτικής, «Βιοηθική Ταλάντωση στο Εκκρεμές της Λογικής και του Τολμήματος» (1998), Ομιλία υπό την αιγίδα του Ιατρικού τμήματος του Πανεπιστημίου Κρήτης. Ηράκλειο

[177] Γ. Κατσιμίγκας, Γ. Βασιλοπούλου, «Βασικές αρχές βιοηθικής και ορθόδοξης ηθικής» (2010), ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΟΥ ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ, τεύχος 2, τόμος 9 σελ.160

[178] Μ. Βάντσου, «Βιοηθική και Θεολογικός προβληματισμός.» (2000), Εισήγηση στο 31ο Ιερατικό Συνέδριο της Ιεράς Μητροπόλεως Γερμανίας, Μόναχο

[179] http://bioethicsuop.blogspot.gr/p/blog-page_8213.html (Ανάκτηση: 28/4/2016)

[180] T.L. Beauchamp, J.F. Childress, “Principles of Biomedical Ethics (5th edn)” (2001), New York: Oxford University Press, σ. 117

[181] Γ. Κατσιμίγκας, Γ. Βασιλοπούλου, «Βασικές αρχές βιοηθικής και ορθόδοξης ηθικής», Το βήμα του Ασκληπιού, Τόμος 9, Τεύχος 2, Απρίλιος-Ιούνιος 2010, σελ. 165

[182] Ν. Κόιος, «Ηθική θεώρηση των τεχνικών παρεμβάσεων στο ανθρώπινο γονιδίωμα» (2003), Κέντρο Βιοϊατρικής Ηθικής, Αθήνα

[183] Αυτή είναι η αρχή του υποκειμενισμού η οποία υπάρχει σε βιοηθικά κείμενα, ωστόσο δεν αποτελεί γενικώς αποδεκτή αρχή. Πολλές φορές το υποκείμενο βρίσκεται αντιμέτωπο με επιλογές που απαγορεύονται από τις νομοθεσίες (Βλ. περίπτωση Βέλιου)